

הנסיון הראשון ואולי גם הכשלון הראשון

"ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה לגור שם כי כבד הרעב בארץ. ויהי כאשר הקריב לבוא מצרימה ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. והיה כי יראו אותך המצרים ואמרו אשתו זאת והרגו אותי ואותך יחיו. אמרי נא אחותי את למען ייטב לי בעבורך וחיתה נפשי בגללך. ויהי כבוא אברם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאוד. ויראו אותה שרי פרעה ויהללו אותה אל פרעה ותוקח האשה בית פרעה. ולאברם היטיב בעבורה ויהי לו צאן ובקר וחמורים ועבדים ושפחות ואתונות וגמלים. וינגע ה' את פרעה נגעים גדולים ואת ביתו על דבר שרי אשת אברם. ויקרא פרעה לאברם ויאמר מה עשית לי למה לא הגדת לי כי אשתך היא. למה אמרת אחותי היא ואקח אותה לי לאשה ועתה הנה אשתך קח ולך. ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו".

השאלות:

1. מדוע חוזר הכתוב פעמיים בפסוק שיש רעב? (עיין חלק א)
2. ירידת אברהם למצרים מפני הרעב האם יש בכך בעיה כלפי הקב"ה? (עיין חלק א)
3. האם אברהם מתכוון להטבה אמיתית או רק לכך שלא יפגעו בו? (עיין חלק ב)
4. מדוע מציעים את שרה לפרעה? (עיין חלק ג)
5. מדוע מביא ה' נגעים ולא כמו שעשה אצל אבימלך שבא אליו בחלום? (עיין חלק ג)
6. מדוע פרעה לא שומע את אברהם, רק שואל ומודיע את הכרעתו? (עיין חלק ד)
7. מדוע צריך לגרש את אברהם ממצרים? (עיין חלק ד)

א. רעב**מדוע הביא הקב"ה רעב לארץ בימי אברהם? 1**

באותה הארץ לבדה, **לנסותו** אם ירהר אחר דבריו של הקב"ה שאמר לו ללכת אל ארץ כנען ועכשיו משיאו לצאת ממנה.

מדרש רבה מובא ברש"י

מדוע הביא הקב"ה רעב לארץ בימי אברהם? 2

הנה אברהם ירד למצרים מפני הרעב לגור שם להחיות נפשו בימי הבצורת והמצרים עשקו אותו חנם לקחת את אשתו. והקב"ה נקם נקמתם בנגעים גדולים, והוציאו משם במקנה בכסף ובזהב, וגם ציוה עליו פרעה אנשים לשלחם.

ורמז אליו כי בניו ירדו מצרים מפני הרעב לגור שם בארץ, והמצרים ירעו להם ויקחו מהם הנשים, והקב"ה ינקום את נקמתם בנגעים גדולים עד שיוציאם בכסף וזהב וצאן ובקר מקנה כבד מאוד, והחזיקו בהם לשלחם מן הארץ. **לא נפל דבר מכל מאורע האב שלא היה בבנים.**

במדרש – אמר הקב"ה לאברהם צא וכבוש את הדרך לפני בניך, ואתה מוצא כל מה שכתוב באברהם כתוב בבניו.

ודע כי אברהם אבינו חטא חטא גדול בשגגה שהביא אשתו הצדקת במכשול עוון מפני פחדו פן יהרגוהו, והיה לו לבטוח בשם שיציל אותו ואת אשתו ואת כל אשר לו, כי יש באלוהים כח לעזור ולהציל. גם יציאתו מן הארץ, שנצטווה עליה בתחילה מפני

הרעב, עוון אשר חטא, כי האלוהים ברעב יפדנו ממוות. ועל המעשה הזה נגזר על זרעו הגלות בארץ מצרים ביד פרעה.

רמב"ן

מדוע הביא הקב"ה רעב לארץ בימי אברהם? 3

אין התורה מציגה את גדולי ישראל כאידיאלים בתכלית השלמות, אין היא מאליה אדם, ואין היא אומרת על איש הנה לפניך האידיאל. אין היא מציגה את חיי שום אדם כחיים לדוגמה ולמופת – למען נלמד ממנו מה טוב ומה ישר, מה נעשה ומה לא נעשה. אם התורה רוצה לצייר לנו דמות שנוכל ללמוד מדוגמתה, הרי אין היא מציגה בן אדם שיסודו מעפר ואפר. אלא הקב"ה מציג את עצמו לדוגמה. והוא אומר: הביטו אלי עשו כמעשי, לכו בדרכי. לעולם לא נאמר מעשה זה הוא טוב וישר שכן פלוני אלמוני עשה כן. **התורה איננה אוסף של מעשים טובים. היא מספרת מעשים שהיו, לא מפני שהם מעשים מופתיים, אלא מפני שהם מעשים שהיו.**

אין התורה מעלימה את השגיאות, השגגות והחולשות של גדולי ישראל. ודווקא על ידי כך היא מטביעה אל סיפוריה את חותם האמת. ידיעת חטאם של גדולי ישראל איננה מנמיכה את דמותם, אלא להיפך, דמותם גדולה ומאלפת בעצם החטא שחטאו. אילו הזהירו כולם כזוהר הרקיע ללא רבב ושמץ פגם היינו סבורים שטבעם שונה מטבענו והוא למעלה מהישג ידינו. ללא תאוה וללא מאבק פנימי, היו מידותיהם הטובות רק תוצאה מטבעם הנעלה. לא בזכותם קנו את מידותיהם, ואין הם יכולים להיות לנו למופת. אין התורה מספרת על חטא, אלא אם כן עונשו בצידו. נלמד מחכמי התורה הגדולים (והרמב"ן הוא בוודאי מן הגדולים שבהם) לעולם אין זה מתפקידנו ללמד סנגוריא על גדולי ישראל. אין הם זקוקים לסנגוריא שלנו ואין הם סובלים אותה. התורה חתומה בחותמת האמת. ואמת היא קו יסוד של גדולי פרשניה ומוריה.

אברהם עזב את ארץ כנען כי כבד הרעב. אין הוא מצפה מה' שיוכל לתת לחם באורח פלא בעיצומו של רעב כללי. אלא הוא מבקש את מזונותיו בארץ מצרים. שם נשקפת לו סכנה הוא נאלץ להכחיש את יחסו אל שרה וכך צפויה לשרה סכנה מוסרית. הסכנה היתה כה גדולה ולא היה כל אפשרות להשתמט ממנה, עד שמאורע זה חזר על עצמו בפלשת. הנקל לנו לומר כי על אברהם היה להשאר בכנען ולבטוח בה? ובמיוחד אחרי הנסיון הרב שעבר עלינו?

אכן, שלוחי מצוה אינם ניזוקים, ה' שומר את אוהביו ומגן על עושי רצונו. אך היה על אברהם ובניו ללמוד כל זאת מתוך הנסיון. אחד היה אברהם ולא היה אברהם לפניו. וגם אחר הנסיון הזה הרי חובה על האדם לעשות את שלו בגבולות המותר. ורק אחרי שעשה את המוטל עליו, ישליך על ה' יהבו. אברהם היה רשאי לומר: "אין סומכין על הנס"

רש"ר הירש

מדוע הביא הקב"ה רעב לארץ בימי אברהם? 4

כפל הכתוב להודיע שכל עוד שהיה אפשר להשתדל למכור רכושו ולבטוח בה' עשה עד שמכל מקום כבד עליו הרעב, אז קיים בעצמו "רעב בעיר פזר רגליך". והיה בזה נסיון לאברהם שלא הקפיד אלא הבין שכך היא עצת ה' ורצונו.

ואין לתמוה על שהגיע רעב לכלל המדינה בשביל איזה תכלית לאברהם ולזרעו. שוודאי כך היא המידה אחר שתכלית העולם הוא בשביל אותו צדיק.

הנצי"ב

מדוע הביא הקב"ה רעב לארץ בימי אברהם? 5

גם זה היה נסיון אם ירהר על דבר ה' שהבטיח לו: "ואברככה והיה ברכה" והנה מארה וזלעפות רעב. ואברהם לא הרחרר כי היה קטן בעיניו שישנה את הטבע בעבורו. ולכן לא סמך גם כן על הנס שיחיהו ברעב, רק ביקש הצלה טבעית. מלבי"ם

בנסיון המתואר כאן מתמודד אברהם עם רעב המחייב מחד פעולה כדי להשאר ולחיות ומאידך האילוץ לעזוב את הארץ שרק לא מזמן נשלח אליה אברהם על ידי בוראו מרחוק. כך ראה זאת רש"י וכמעט כל המפרשים הנוספים. הרמב"ן בונה נדבך נוסף ויסודי – "מעשה אבות סימן לבנים" – הוה אומר תפקיד נוסף ואחראי לא רק להצלת עצמו אלא להצלת עמו וזרעו בדורות הבאים. הרמב"ן והרש"ר הירש דנים את התנהגותו של אברהם בנסיון זה לכשלון אישי. אלא שהרש"ר הירש מסביר כי זוהי דרכה של התורה להביא את המעשים כמות שהם וזוהי גדלות הדמויות בתורה כמו אברהם אשר למד מהנסיונות והתעלה מנסיון לנסיון. העובדה שנסיון זה של רעב וירידה מהארץ חזר על עצמו אצל אברהם, אבל בשינוי גדול, מלמד כי אברהם תיקן את דרכו – כך לדעת הנצי"ב. המלבי"ם עונה על השאלה, מדוע אין אברהם פונה לקב"ה ומבקש ממנו ובמקום זאת מחפש דרך עצמאית לפתרון, כך גם הרש"ר הירש. האם אברהם השתדל בכל כוחו טרם הירידה למצרים – עונה הנצי"ב והרש"ר כי ברור שכן. מחלוקת בסיסית בלימוד המקרה מהתורה נשאר בין הרמב"ן והרש"ר הירש. בעוד הרמב"ן מסביר כי ברור שיש כאן כשלון – "חטא גדול בשגגה...עוון אשר חטא" ואז אין מקום לסנגוריא כי גם אנחנו סובלים בעקבות כך. הרש"ר מסביר כי אין לנו ללמד סנגוריא כי אין גדולי ישראל זקוקים לזאת – לכן גם בדברי הרש"ר מוגדר מעשה אברהם כשגיאה ולא כחטא. נקודה זאת גם מוסברת בכך כי אברהם היה ראשון ולא היה לפניו ולא היה לו ממי ללמוד – כלומר נסיון של אברהם הוא נסיון של דבר שטרם היה כמותו ומותר גם לאברהם אבינו היהודי הראשון בעולם שלא להצליח בו.

ב. ההכנה למפגש עם המצרים

מהו "עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את" 1?

ידעתי זה ימים רבים כי יפת מראה את, ועכשיו אנו באים בין אנשים שחורים ומכוערים אחיהם של כושים ולא הורגלו באשה יפה. רש"י

מה היה הנימוק בירידה לגרר?

אצל אבימלך אמר אברהם: "רק אין יראת אלוהים במקום הזה". שפתי חכמים

מהו "עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את" 2?

שהיה כיופי שרה בארצה, רק במצרים וארץ הנגב לא היה כמוה, כי הצורות משתנות בעבור האוויר.

ראב"ע

מדוע מכין אברהם את שרה לכך?

בית הוועד היה לזימה.

ספורנו

מהו "עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את" 3?

רצה לצוות עליה לומר אחי הוא, חש שתאמר שרה למה הכניסה בגדר הסכנה שעל כל פנים היא מסתכנת, או תמסר בעל כרחיה ביד הטמאים על ידי הריגת הבעל או ברצונה ולא היה להביאה למקום כזה,

נתן התנצלות על הדבר כי עתה נודע לו ולא מקודם, שאם היה יודע מה שידע עתה לא היה מביאה אל מצרים והיה הולך למקום אחר.

לצד קרבתו לבוא למצרים ראה פנים כעורות, או ידע בקריבת העיר כי המלך יקח היפה בנשים ונתן דעתו והכיר בה.

יפה – אחת היא בעולם אשה יפת מראה היא ואין דומה לה.

מדוע בכל זאת ירד אברהם לפלישתים, אחרי הנסיון הזה?

ואל יקשה בעיניך שהלך עימה לארץ פלשתים אחר שידע כי אשה יפת מראה היא, כי ארץ פלשתים לא היו כעורות כל כך כמצרים, ולזה תמצא שלא הוצרך לצוות עליה שתאמר היא אלא הוא אמר עליה אחותי היא. **כי לא היה בית מיחוש כאנשי מצרים שהיו בתכלית הכיעור והיא בתכלית היופי.**

מהו דרך הפתרון של אברהם?

ותודיע מבלי שואלה דבר, תשתדל להשמיע כי היא אחותו. לא ישאלו דבר כי מעצמם יאמרו ודאי אשתו זאת. ולצד אומרים כן בדעתם יהרגו אברהם. לזה הקדים הוא להוציא קול אחווה לכל מכיר ורואה אותם.

טעם שאני מצווח לומר אחותי ולא אני מוסיף להרחיק יותר שתאמר עליו איש נכרי הוא אצלה. ואם יהיה נכרי אין לו עניין שיטיבוהו בשבילה. כי לזה הקפיד שתאמר היא ולא הספיק שיאמר הוא כי לא יצדיקו דבריו להטיבו. ולפי הפשט לא הספיק לומר הוא, כי חשש שתאמר דבר שיוכר ממנו כי אשתו היא.

מהו "וחיתה"?

וחיתה – היא תכלית הטובה שמקוה להחיות נפשו ברעב.

1. ייטיבו לו טובה גשמית.

2. בפקודת הזרע (כאשה הנסתרת, ושרה נסתרה פעמיים אצל פרעה ואבימלך).

אור החיים

מהו "עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את"? 4

לא ידעתי למה פחד ממנה עתה יותר מקודם לכן?

ויתכן כי לא היה להם פחד רק בבואם בעיר מושב המלכים, כי היה דרכם להביא למלך האשה היפה מאוד ולהרוג את בעלה בעלילה ששימו עליו.

והנכון בעיני כי זה דרכם למו מעת צאתם מחרן בכל מקום היה אומר: "אחותי היא", אבל הכתוב יזכיר זה במקומות אשר יתחדש להם עניין בדבר. והנה זרז אותה עתה כאשר ציוה לה מתחילה. ויצחק לא פחד בארצו ובעירו, רק בבואו אל ארץ פלשתים אחז דרך אביו.

כיצד נהגו אברהם ושרה הלכה למעשה?

אברהם בא לגור במצרים מפני הרעב, וכעבור הרעב ישוב לארץ אשר נצטווה עליה ונתנה ה' לו ולזרעו. והיה חושב שיחיו נפשם ברעב ויבוא להם רווח והצלה מאת האלוהים לשוב, או שיתכן להם לברוח לארץ כנען בהתיאשם ממנה.

שרה לא קיבלה עליה לאמר כן, אבל המצרים היו רעים וחטאים מאוד וכאשר ראו אותה ויהללו אותה אל פרעה. ולא שאלו בהם כלל אם אשתו היא או אם אחותו היא, והיא שתקה ולא הגידה כי אשתו. ואברהם ספר מעצמו כי אחותו היא ולכך היטיבו לו בעבורה. ולכן האשים פרעה את אברהם שלא אמר שהיא אשתו. ולא האשים את האשה כלל, כי אין ראוי שתכחיש היא את בעלה, והראוי לה שתשתוק.

רמב"ן

מה היה שיקול דעתו של אברהם בעצה זו? 1

לטובת שרה בחר אברהם בדרך כאישה פנויה שאפשר לזכות בה על ידי אחיה, דרך זו היא ארוכה יותר ואפשר להרוויח זמן, בין כך לכך יכולה עזרה לבוא משמים. שרה בענוותנותה לא האמינה בעצם הסכנה ואמר לה אילו הרגו גם אותך לא היה תכלית הרע, אך הם יחיו אותך לחיים של קלון. אכיר לך טובה על הצלת חיי, עשי למעני אם לא למענך.

רש"ר הירש

מה היה שיקול דעתו של אברהם בעצה זו? 2

לבוא מצרימה בהיותו הולך אל הארץ שראה ברוח הקודש ונכלל בדבר ה' אל הארץ אשר אראך היה בטוח בה'. "ומקללך אאור."

אבל בהיותו הולך למצרים או יושב בארץ פלישתים לא היה מובטח בפירוש. היה ירא מסכנת נפשות ואם ירצה הקב"ה להשגיח עליו גם פה הלוא יכול להציל את שרה באומרו אחותי היא.

בזוהר – ראה מלאך הולך לשמור את שרה.

ברור שטוב לשרה המוותה מחיים אם היו ממיתים את אברהם אבינו. אבל לא ימיתו אותך אלא ישתדלו להחיות אותך שלא תמות מצער ויגון.

בעבורך – כי בהיות טוב לי אשתדל בעת מצוא להצילך מעוון, מה שאין כן כשנאמות מי ישתדל בשבילך.

הנצי"ב

מהו "עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את"? 5

אז נודע לו כי אנשי מצרים כעורים ושחורים ורודפי זימה וחשודים על שפיכות דמים. שמכל אלה הטעמים התחיל עתה לדאוג פן יהרגוהו כי לא ידע מקודם מכל זה.

מה היה שיקול דעתו של אברהם בעצה זו? 3

שתאמר לכל האנשים שאת מבקשת להנשא לאיש רק באשר את אחותי ואי אפשר שתנשא לאיש בלעדי רשות אחיה והסכמתו. תודיע שכל מי שירצה לישא אותך צריך להיטיב לי בעבורך, שכן היה נימוס שהבת היתומה עומדת ברשות אחיה והיה דרכם לתת כסף וזהב לאבי הנערה או אחיה שימסור אותה לנישואין.

ובזה התחכם אברהם להמלט כי מי שירצה אותה לאשה יבקש בעדה מחיר גדול שאין בכח איש לתת לו. כי לא עלה על לבו שיבקש אותה המלך, ובזה ימלט את נפשו ואת נפשה.

מלבי"ם

מה היה שיקול דעתו של אברהם בעצה זו? 4

הסתכל אברהם בענייניו ובאיזה אופן תשלם לו שם ההצלה. והמצרים היו שטופים בזימה מצד המנהג ומצד הטבע. אם יחשקו בך כי יתכן שיטיבו לי בעבורך להיותי אחיך, או לכל הפחות לא ימיתוני.

רלב"ג

מה היה שיקול דעתו של אברהם בעצה זו? 5

שתאמר מאז ותודיע מבלי שואלה דבר, תשתדל להשמיע כי היא אחותו. הם לא ישאלו דבר כי מעצמם יאמרו, ודאי אשתו זו. ולצד אומרם כן בדעתם יהרגו אברהם. לזה הקדים הוא להוציא קול אחווה לכל מי שרואה אותם.

אור החיים

תמוהה ההקדמה של אברהם לשרה "עתה ידעתי כי אשה יפת מראה את", מה הביא אותו לידי עצה זו? ומה תכליתה?

לדעת רש"י ראב"ע הנצי"ב והספורנו – השוני החיצוני הגדול בינה ובין תושבי מצרים.

לדעת האור החיים יש בכך התנצלות לעצם ההגעה למצב זה, משום שרק עתה בכניסה לשער מדינת מצרים נתברר לו הדבר ואם קודם היה מתברר, לא היה מגיע לעצתו הנוכחית – כלומר אילוץ. לדעת הרמב"ן אין בכך (בעצה לומר כי היא אחותו) חידוש, רק תזכורת להסכם שכבר היה ביניהם. תכלית העצה היתה למנוע את לקיחת שרה ואברהם בוחר דרך שנראית לו כמתאימה ומתחכמת ללקיחת שרה.

לדעת כל המפרשים אם המצרים ידעו שאברהם ושרה אחים, לא יהרגו את אברהם אלא ישתדלו שיתן את שרה מרצונו. דבר זה יחייב אריכות זמן תוך כדי משא ומתן. חיות הנפש של אברהם תושג או כפשוטה, או בשבילה כסיוע כפי פירוש הנצי"ב. או אם אינך רוצה ומוכנה למות, לפחות תני לי לחיות – כדעת הרש"ר. או הטבה גשמית – כדעת האור החיים. ומה עם השקר?

האור החיים עונה כי בכך ששרה תאמר בלי שישאלו אותה, אין בכך שקר כלל. לדעת הרמב"ן לא הסכימה ולא נהגה כך שרה – לא הסכימה לשקר. אלא שאברהם אמר שהוא אחיה ולכן זכה למתנות ולכן גם פרעה בא בטענות אליו.

ג. במצרים

כיצד מנסה פרעה להשיג את שרה?

היא עוררה תשומת לב אך לא יותר מכן. נראה שאיש לא רצה לפגוע בה, אך אברהם לא חשב על המלך. אילו היה אחד העם חפץ בשרה היה פונה אל אחיה. אך המלך הלך בדרך הפוכה. היא הובאה אל הארמון אך פרעה לא העז לנגוע בה. הוא קיווה להפיק את זממו בדרכי שלום. הוא היטיב עם אברהם כדי לזכות על ידיו בשרה. אלמלא היתה שרה מוגנה בהיותה ידועה כאחות אברהם, היה פרעה נוגע בה מיד. שרה הודתה בסופו של דבר שהינה אשתו של אברהם, עתה נודע הדבר, והסכנה היתה קרובה. אבדה תקות פרעה להשיג את שרה בדרכי שלום, והקב"ה נזקק להתערב ולהציל.

היעלה על הדעת שכאן נוהג אברהם כאחד הריקים, סחר בכבוד אשתו כדי לקנות צאן ובקר וחמורים, עבדים ושפחות, אתונות וגמלים?

אילו בא הכתוב לתאר את העושר שהגיע לידי אברהם היה נוקט סדר אחר? אלא שפרעה ניסה בכל הדרכים לרכוש את לב אברהם. פעם שלח לו שור נאה, פעם חמור, פעם עבד וכו' ואברהם נאלץ לקבל את הכל. אילו סרב לקבל את המתנות היתה תקוות פרעה נגוזה מיד והוא היה פועל בדרכי אלימות.

רש"ר הירש

כיצד השיג אברהם את עושרו? 1

ראו אותה כי אינה טובת מראה לבד. אלא יפה היא מאוד עד שהשכילו שאין יפה כמוה ראויה להם אלא להמלך לבדו. ובזה נפטרה מהמון רב וגם היסב טובת אברהם.

בעבורה – לטובתה היינו לכבודה שאין כבוד לאשת מלך שיהיה לה אח הדיוט, על כן עשהו לראש ולשר גדול במדינה.

אחר שנתמנה לשר גדול ממילא השיג עושר רב וגם כי היה לו מקום להתגדר בחכמתו הרחבה מני ים עד שכולם שחרו פניו במנחות.

מה היה המיוחד בדרך כל אחד מהאבות?

אומר לך כלל תבין אותו בכל הפרשיות הבאות. כח שלושה עמודי ההשגחה הפרטית, תורה ועבודה וגמילות חסדים. וכל אחד מהם הוא סגולה להשגחה בפרט אחר.

תורה – חרב, בא להיות כלי מלחמה לנושאים נגד כל מיני מלחמה.

עבודה – מביאה פרנסה לעולם.

גמילות חסד – נוצר שלום.

הקב"ה מתנהג בשגחתו בשני אופנים:

1. בדרך הטבע ובשימת עין להסב הטבע למרכז הרצון.

2. בדרך התפארת למעלה מהטבע.

זה תלוי בכח המקבל, באותו פנים שהאדם מתהלך לפני ה' כך ההשגחה מבטת עליו בזה הפנים.

האבות עסקו בשלושה עמודי ההשגחה מכל מקום כל אחד הצטיין בעמוד אחד.

אברהם – בתורה שהיה הראשון שהחל להיות עמל בשקידתה. הסיפורים באו בכח החרב להכות כל קמיו בדרך נפלא.

יצחק הצטיין בעבודה שהיה עולה תמימה. היה יצחק שקוע תמיד בתפילה שהיא במקום עבודה, על כן באו כל הסיפורים שהצטיין עליו בפרנסה.

יעקב – בגמילות חסדים למעלה מטבע האדם.

כך אברהם קרא להר הבית הר. יצחק קראו שדה. יעקב קראו בית. כל אחד לפי העמוד שהיה מצטיין בו.

הנצי"ב

כיצד השיג אברהם את עושרו? 2

כשבקש איש לקחתה לא יכול לתת מה ששאל אברהם מחירה. גם שרי פרעה לא השיגה ידם לתת המחיר שבקש. לאברהם נתן פרעה מחירה כל מה שביקש. ואברהם היה מוכרח לקחת אחר שנתנו לו כפי מה ששאל.

מלבי"ם

מהו "שרי אשת אברם"?

זה המופת עשה ה' בעבור שרי מצד שהיא אשת אברהם. כי להשגחתו על אברם שמר אשתו שלא קרב אליה פרעה ולזה הביא על פרעה ועל ביתו נגעים ימנעו מעשות זה הפועל.

רלב"ג

כיצד השיג אברהם את עושרו? 3

ואותן המתנות שקיבל על ידי שרה היה מוכרח לקבלם כדי שלא יהרגוהו שהרי כולם נתנו דרך חנופה אולי יתפתה ליתן לו אחותו לאשה. ואילו לא היה מקבל היו חושבים שאין רצונו ליתננה להם והיו הורגים אותו. ומכל מקום לא רצה ליהנות מן אותם מתנות ונתנם לבני הפילגשים, לבני קטורה – הגר המצרית. כי מן המצרים לקח המתנות והחזירם לבני הגר המצרית.

כיצד נהגה שרה הלכה למעשה?

בפני ההמון אמרה שרה אחותו אני, מכל מקום לפרעה הגידה האמת שהיא אשת אברהם בחשבה שהמלך לא יעשה עוול. פרעה לא השגיח בה, כי אמר לדבריו הראשונים אני מאמין. על כן נגעו ה' על דברי שרה – דיבורה.

כלי יקר

בניגוד לדעות שהובאו בקטע הקודם ששרה או לא אמרה כלום או שאמרה בלא שנשאלה, לדעת הכלי יקר שרה כן אמרה שאברהם אחיה אבל רק בפני העם, לפרעה סיפרה את האמת.

במצרים נלקחת שרה לבית פרעה ואברהם זוכה לעושר רב,

או מצד שזיכו לו כי הוא אח אשת המלך – הנצי"ב.

או שזכה למעמד המקנה לו עושר – הנצי"ב

או שקיבל מפרעה אישית תשלום עבור קבלת רשותו לקחת את אחותו – מלבי"ם.

כדי שלא נחשוש כי כוונת אברהם היתה מלכתחילה לקבל את המתנות כפי שאולי היה ניתן להבין מדבריו "למען ייטב לי בעבורך" מדגיש הכלי יקר כי היה מחוייב לקבל כדי שלא יחשדו, אבל אברהם לא השתמש כלל במתנות.

ד. הגירוש ממצרים

מה היתה תלונת פרעה לאברהם? 1

התלונן פרעה לאברהם – **אם לא היית אומר שהיא אחותך רק שהיא אמה או נכריה אצלך לא הייתי לוקחה לאשה לשום כתר מלכות על אשה בלי שם.** מלבי"ם

פרעה הטיל הגבלה על אברהם.

רש"ר הירש

מה היתה תלונת פרעה לאברהם? 2

התרעם עליו שלא רק בשביל יופיה לקחה אלא בשביל שהיא אחותו. והיה לו לכבוד להתחתן וליקח אחות חכם גדול ונעלה. ועתה כשאינו כן אינו רוצה בה. ולא היה באמת לאברהם מה להשיב כמו שהשיב כמו שהשיב לאבימלך. הנצי"ב

מה היתה תלונת פרעה לאברהם? 3

כדי בזיון וקצף שיאמרו שלקחתי אשת איש מיד בעלה. וצא מן המקום וישבת חרפה וקלון. אברהם לא ענהו דבר כמו שענה לאבימלך כי פרעה הודה שטוב עשה ולא הוכיחו רק על מה שלא אמר לו ולא היה יכול לומר לו כי גם הוא נבל כבני עמו. והיה מהשגחת ה' שלא הענישו בעבור זה ואף לא לקח ממנו המתנות שנתן לו. כי ירא מעונשי ה' ובהפך שלח עמו אנשים לשלחו בל יגע בו איש. מלבי"ם

מדוע שלח שליחים לגרשם? 1

מאחר שהיה משלחו חוץ מארצו היה ירא שמא בדרך יגזלוה. או שנתן לו תיור. ר' יוסף בכור שור

מדוע שלח שליחים לגרשם? 2

לשומרו שלא יזיקוהו המצרים לחשקם באשתו. ואמנם עשה זה פרעה לכבוד אברהם לראותו הפלא שעשה לו ה' יתעלה לאהבתו במה שהביא עליו ועל ביתו מהנגעים. רלב"ג

פרעה כועס על אברהם:

1. שלא אמר ששרה קשורה אליו – מלבי"ם.
 2. שלקחה משום שהיא אחותו (של אדם חשוב) ואם לא כך אינו רוצה – הנצי"ב.
 3. גרמת לי שם רע – יגידו עלי שלקחתי אשת איש – מלבי"ם
- פרעה כועס על אברהם על שתיקתו וחוסר האמירה למרות שגם פרעה מודה שטוב שכך היה והדבר נשמר בסוד ולא התגלה.
- השליחים ששולח פרעה לגרש את אברהם תפקידם:
1. שהמצרים לא יפגעו בו – מלבי"ם רלב"ג ר' יוסף בכור שור.
 2. ליווי דרך כבוד וסיוור במצרים – ר' יוסף בכור שור.
 3. לכבוד לאדם חשוב לפני הקב"ה – רלב"ג.

מה בין המקרה של אדם הראשון והמקרה שלנו

בין בני הזוג ניתן למנות את אדם וחוה בחטאם בעץ הדעת בו האשים אדם את אשתו לפני הקב"ה כאחראית לאכילתו מעץ הדעת "היא נתנה לי ואוכל".
אצל אברהם ושרה מוצאים אנו שהוא מבקש ממנה שתאמר שהיא אחותו למען לא יפגעו בו בירידתו למצרים ולגרר.

הסיפור המתואר על אברהם ושרה במצרים שונה במהות בכמה דברים ממה שהיה אצל אדם הראשון אבל יש גם דברים שווים לא מעטים:

1. **דברי הקב"ה לפני.** באדם הראשון – איסור אכילה מעץ הדעת. אצל אברהם – הציווי ללכת לארץ ישראל.
2. בשני המקרים נשאר **חופש הבחירה**.
3. בשני המקרים יש **סיוע של הקב"ה לאחר בחירת האדם**. בעץ הדעת – הכנת בגדים. אצל אברהם – מכות על פרעה.
4. בשני המקרים יש **שתיקה מול האיש הפועל**. אמנם האשה מטילה אחריות על הנחש אבל לא טוענת כלפי בעלה. שרה אינה טוענת כנגד אברהם על הצעתו. למרות שבדברים אחרים טענה, כמו בגירוש ישמעאל.
5. **הנשים מקבלות את גורלם**. האשה את העונש ושרה את שהותה בבית פרעה. (אצל אדם היה זה מקרה בודד, אבל אצל שרה חזר המקרה פעם נוספת והקב"ה מתערב פעמיים)
6. אצל אדם נאמר: "כי שמעת לקול אשתך". אצל אברהם נאמר: "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה".
7. אצל חוה יש יוזמה של האישה, האשה נותנת לאיש לאכול. אצל אברהם הוא היוזם והיא המסכימה.

השוואה בין הירידה למצרים ובין הירידה לגרר.

מצרים	אבימלך
יש רעב כבד הרעב	לא כתוב מדוע הלך לגרר
יורד לגור	ויגר בגרר
אמירה לשרה שתאמר שהיא אחותו והוא ירויח	אברהם אומר כי שרה אחותו
האנשים לוקחים את שרה ומביאים לפרעה	אבימלך לוקח את שרה
אברהם מקבל מתנות בעבורה	אברהם מקבל מתנות עבודה לאחר החזרתה.
	ה' מדבר עם אבימלך בחלום
	אבימלך מספר לעבדיו
ה' מביא נגעים על ביתו	אברהם מתפלל ובית אבימלך נרפא ולא כתוב על עצם הטלת המכות
פרעה קורא לאברהם וכועס עליו	אבימלך קורא לאברהם וכועס עליו
	אברהם מסביר מדוע לא שיקר
פרעה משלחו ממצרים	אבימלך לא מגרש את אברהם

- מה קשה יותר, עזיבת משפחה ומקום הגדילה המוכר והאהוב, או עזיבת מקום שהגעת אליו בגלל אהבתך ודבקותך באמונה שלך?
- בשני המקרים של עזיבת ארץ, אין פניה אל הקב"ה. בפעם הראשונה יש ציות ובפעם השניה יש פעולה עצמאית.
- בנסיונות אברהם יש נסיונות שבהם יש ציות כדוגמת העקדה. ויש נסיונות שאברהם נוקט בפעולה עצמאית.

- יש שתיקה של אברהם כלפי הקב"ה וכלפי פרעה, רק לשרה פונה ומבקש.
- לא ברור מנין יודע פרעה שהנגעים הם בעקבות שרה, ומנין הוא יודע ששרה היא אשת אברהם?
- אברהם מבקש משרה לומר אחותו, אבל פרעה מעיד שאברהם אמר "אחותי".
- פרעה משלח, מתוך כעס? או אולי פחד?